

Hamit TIRYAKI

Em. İş Başmüfettişi, Avukat

İŞÇİLERİN MAZERET İZİNLERİ VE KULLANIMI

I- GİRİŞ

Anayasanın çalışanlara tanıdığı dinlenme hakkı (md. 50) çerçevesinde yapılan yasal düzenlemenin bir bölümü mazeret izin hakkını oluşturmaktadır. Çalışanların dinlenme hakları kapsamında sadece yıllık ücretli izin hakları değil başka izinleri de vardır. Bunlardan biri de mazeret iznidir.

Mazeret, Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, “Mazeret”: 1. Bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret. 2. Bir kusurun, bir suçun elde olmadan yapıldığını ileri sürme, mazeret. 3. Sakatlık, bozukluk, eksiklik veya elverişsizlik. 4. Kusur, defo anlamına gelen isimdir.

II- MAZERET İZİNLERİ VE KULLANIMI

A- Yasal Düzenleme (2015 Öncesi)

2015 yılına kadar mazeret izinleri 4857 sayılı İş Kanununda ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Kanunun 49 uncu maddesinde yer alan “*Hasta, izinli veya sair sebeplerle mazeretli olduğu hallerde dahi aylığı tam ödenen aylık ücretli işçilere...*” ifadesi dışında bir başka hükümde bu ifade yer almamaktaydı.

2015 Yılındaki düzenleme öncesindeki mazeret izinleri şunlardı:

1. Evlenme İzni

İşçilerin evlenmelerinde 3 güne kadar verilirdi (md. 46, 55).

2. Ölüm İzni

İşçilerin ana veya babalarının, eşlerinin, kardeş veya çocuklarının ölümünde 3 güne kadar verilirdi (md. 46, 55).

İşçilerin evlenmelerinde üç güne kadar, ana veya babalarının, eşlerinin, kardeş veya çocuklarının ölümünde üç güne kadar verilen izinlerin ücretli mi ücretsiz mi olacağı konusunda mevzuatta bir açıklık bulunmamaktaydı. Bu konuda kimi yazarlar ücretsiz olacağı yönünde görüş açıklıyorlardı.

3. Yol İzni

Yıllık ücretli izinleri işyerinin kurulu bulunduğu yerden başka bir yerde geçirecek olanlara istemde bulunmaları ve bu hususu belgelemeleri koşulu ile gidiş ve dönüşlerinde yolda geçecek süreleri karşılamak üzere işveren toplam 4 güne kadar ücretsiz izin verilirdi (md. 56).

4. Yeni İş Arama İzni

Bildirim süreleri içinde işveren, işçiye yeni bir iş bulması için gerekli olan iş arama iznini iş saatleri içinde ve ücret kesintisi yapmadan vermeye mecburdur. İş arama izninin süresi günde 2 saatten az olamaz ve işçi isterse iş arama izin saatlerini birleştirerek toplu kullanabilirdi (md. 27).

5. Doğum İzni

Kadın işçilerin doğumdan önce 8 ve doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere toplam 16 haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye 2 hafta süre eklenir.

6. Periyodik Kontrol İzni

Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilirdi (md. 74).

7. Doğuma Bağlı Ücretsiz İzin

İsteği halinde kadın işçiye, 16 haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde 18 haftalık süreden sonra 6 aya kadar ücretsiz izin verilirdi (md. 74).

8. Süt İzni

Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk (1,5) saat süt izni verilirdi (md. 74).

9. Hastalık ve Dinlenme İzni

Hekim raporuyla verilen hastalık ve dinlenme izinleri (md. 46).

10. Diğer İzinler

İşveren tarafından verilen diğer izinler (md. 46).

B- 2015 Yılı ve Sonrasındaki Dönem

4857 sayılı İş Kanununa 6645 sayılı Kanunla Ek 2. madde eklenmiş, böylece İş Kanununda dağınık ve belirsizlik içeren mazeret izni konusu tek başlık altında derli toplu bir hale gelmiştir.

İşçiye, evlilik, evlat edinme ve ana, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü halinde 3 gün süreyle mazeret izni verileceği hüküm altına alınmıştır. Gerçi, belirtilen mazeretler için bu düzenlemeden önce de üç gün süreyle izin verileceği hükmü vardı ancak bu izin süresinde işçiye ücret verilip verilmeyeceği açıkça ifade edilmemişti. Bu düzenlemeyle tereddüt giderilmiştir.

Eşi doğum yapmış işçiye beş gün süreyle mazeret izni verileceği yeni bir hüküm olarak İş Kanununa dahil edilmiştir.

En az %70 oranında engelli veya süreğen hastalığı olan çocuğunun bulunması durumunda işçinin çocuğunun tedavisinde, bir yıl içinde toplam veya bölümler halinde on güne kadar ücretli izin verilecek olması da yenidir. Bu izin çalışan ebeveyninden sadece birisi tarafından kullanılabilir.

C- Diğer Kanunlardaki Mazeret İzinleri

Deniz İş Kanununa tabi çalışanlara evlenmeleri halinde 3 güne kadar, ana, baba, eş, kardeş ve çocuklarının ölümü halinde iki güne kadar izin verilir, bu izinler çalışılmış gibi kabul edilir (md.42).

Basın İş Kanununa tabi çalışanlara, çocuğu olduğunda 3 gün, eşi, çocuğu, ana veya babası öldüğü zaman 4 gün, çocuğu evlendiğinde 2 gün ve kardeşi, büyükanne, büyükbabası veya torunu öldüğü zaman 2 gün olağanüstü ücretli izin verileceği ve bu izinlerin yıllık izin süresinden düşülmeyeceği hüküm altına alınmıştır (md.19).

Türk Borçlar Kanununda işçilere ise genel olarak mazeret izni hakkının tanınmadığını ifade edebiliriz. Sadece 421 inci maddede, belirsiz süreli hizmet sözleşmesinin feshi hâlinde, bildirim süresi içinde işçiye ücretinde bir kesinti olmaksızın, günde iki saat iş arama izni verileceği hüküm altına alınmıştır.

D- İşverenin Yetkisizliği

4857 sayılı İş Kanunundaki düzenlemeye göre mazeret izinleri, verilmesi zorunlu izinler kapsamındadır. Diğer bir ifadeyle, Kanunda belirtilen mazereti nedeniyle izin talep işçiye işveren, yönetim hakkı kapsamında bu izinleri vermemezlik ya da daha sonra kullandırmak yetkisine sahip değildir.

E- Mazeret İzninin Niteliği

3, 5 ve 10 gün olarak belirtilen mazeret izin süreleri, hem yıllık izin hesabında hem de hafta tatili ve ücretinin hesaplanmasında çalışılmış gibi dikkate alınır.

Yol izni ve ücretsiz analık izni haricindeki mazeret izinlerinin kullanılmasında çalışanın ücretinde azalma olmamaktadır.

Mazeret izinleri yine yıllık ücretli izne mahsup da edilmemektedir.

Mazeret izinlerinde, yıllık ücretli izne hak kazanmakta olduğu gibi asgari bir çalışma mecburiyeti de yoktur.

F- Mazeret İzinlerinin İşgünü Olarak Değil Gün Olarak Kullanılacağı

4857 sayılı İş Kanununda yıllık ücretli izin günlerinin hesabında izin süresine rastlayan ulusal bayram, hafta tatili ve genel tatil günleri izin süresinden sayılmayacağı 56 ncı maddede belirtilmiştir. Ancak mazeret izinleriyle ilgili düzenlemede böyle bir düzenleme yoktur. Bu nedenle mazeret izinleri İş Kanununda “işgünü” değil “gün” olarak belirtilmiştir. Eğer işgünü olduğu ifade edilseydi, mazeret iznine denk gelen hafta tatili, resmi tatil günleri sayılmayacak, düşülmeyecekti. Ancak “gün” denildiği için işçinin hafta tatiline ya da diğer tatil günlerine denk gelen evlilik izninden bu günlerin düşülmeyeceğini iddia etmek mümkün değildir. Örneğin kendi hafta tatili pazar günü olan ve cumartesi günü evlenen bir işçinin, evlilik izni cumartesi, pazar ve pazartesi günlerini kapsar.

G- Mazeret İzinleri Ne Zaman Kullanılmaya Başlanacağı

Kanunda ya da diğer düzenlemelerde mazeret izinlerinin ne zaman kullanılacağına ilişkin açık bir hüküm yoktur.

Bu konuda iş sözleşmesinde ya da işyeri düzenlemelerinde başkaca bir husus yok ise kural olarak, mazeret izinleri, mazeretin gerçekleşmesiyle örneğin, doğumla, ölümle...vs. başlamalıdır. Ancak, işçinin gerekli başvuruda bulunması, işini devredebilmesi, iznini kullanacağı mazeretine ilişkin duyumu geç alması... durumunda o günün bir kısmı işyerinde geçmiş olduğundan izne ertesi günden itibaren de başlayabilir.

İşçi, mazeret iznini işverenin de uygun görmesiyle başka bir zamanda da kullanabilir. Örneğin, çocuğunun doğumunda görev yaptığı il dışında çalışan bir kişi, görev yaptığı merkeze geldiğinde, resmi nikahı önceden yapan bir işçi düğününden sonra evlilik iznini kullanabilir.

III. SONUÇ

6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliđi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla 4857 sayılı İş Kanununa tabi çalışan işçilerin, kullandıkları bazı mazeret izinlerinin ücretli olduğu belirtilmiş, bu kapsamdaki işçilere iki yeni ücretli mazeret izin hakkı daha tanınmıştır. Bu değişiklikler Aile Sosyal Destek Programı çerçevesinde aile kurumunu güçlendirmeyi de amaçlamaktadır.

Mazeret izinlerini işveren vermek zorundadır. Mazeret izinleri gün olarak tanımlandığı için, kullanıldığı döneme denk gelen resmi ve hafta tatil günleri yıllık ücretli izinde olduğu gibi düşülmez. Kural olarak mazeretin doğumuyla ya da ertesi gün iznin kullanılması gerekir.